

Η εξουθένωση των Ερευνητικών Κέντρων υποθηκεύει τις προοπτικές ανάπτυξης

Των **ΝΙΚΟΥ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ, ΘΩΜΑ ΜΑΛΟΥΤΑ, ΚΩΣΤΑ ΣΥΝΟΛΑΚΗ και ΚΑΝΑΡΗ ΤΣΙΓΚΑΝΟΥ***

Η Έρευνα είναι η ατμομηχανή της ανάπτυξης - η μόνη ελπίδα μας για το καλύτερο αύριο. Ο εφαρμοστικός νόμος που ψηφίζεται τις αμέσως προσεχείς μέρες περιλαμβάνει διατάξεις που, αφενός, μειώνουν σημαντικά τις κρατικές επιχορηγήσεις που λαμβάνουν τα Ερευνητικά Κέντρα και, αφετέρου, συρρικνώνουν τις δομές τους μέσω συγχωνεύσεων, που οδηγούν στη δραστηκή μείωση των ινστιτούτων τους (κατά 50% περίπου). Δεν θα αναφερθούμε στο δεύτερο ζήτημα, έστω και αν οι προτεινόμενες συγχωνεύσεις θα έχουν αμφίβολο οικονομικό αποτέλεσμα, ενώ δεν υπήρχε λόγος να προωθηθούν τώρα με προχειρότητα και σπουδή για ψήφιση, και να μην ενταχθούν στο νομοσχέδιο για την έρευνα που αναμένεται να κατατεθεί πολύ σύντομα στη Βουλή.

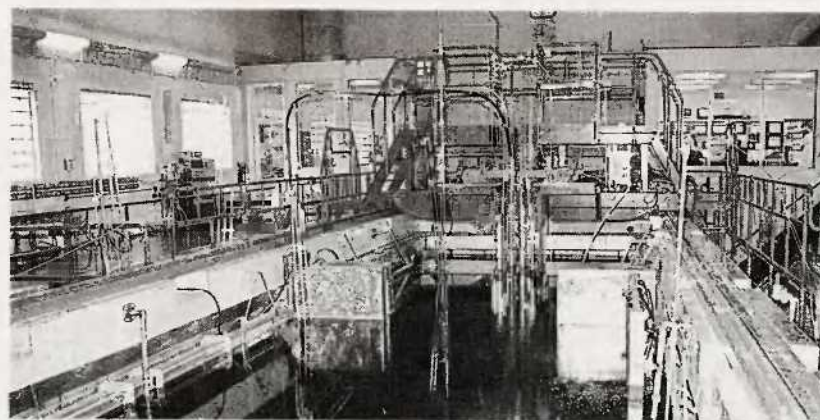
Είναι προφανές ότι, κάτω από τις πρωτόγνωρα αρνητικές συνθήκες στις οποίες βρίσκεται η χώρα μας, κανένας τομέας δραστηριότητας δεν μένει στο απυρόβλητο. Υπάρχουν, ωστόσο, ορισμένοι τομείς που, εάν οδηγηθούν σε μαρασμό, θα έχουν πολύ σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις, και θα υποθηκεύσουν σε μεγάλο βαθμό τις αναπτυξιακές προοπτικές της χώρας. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της Φινλανδίας που κάτω από παρόμοιες συνθήκες οικονομικής κρίσης αύξησε αντί να μειώσει την επιχορήγηση για την έρευνα με πολύ καλά αποτελέσματα. Αυτό εξάλλου προτάθηκε και από τους δώδεκα Ευρωπαίους ηγέτες, οι οποίοι έκριναν απαραίτητη την ενίσχυση της χρηματοδότησης της έρευνας και της καινοτομίας, προκειμένου να δοθεί ώθηση στην ανάπτυξη.

Τα εθνικά Ερευνητικά Κέντρα (Ε.Κ.) -που εποπτεύονται από τη Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας- απο-

τελούν ένα πολύ δυναμικό αναπτυξιακό παράγοντα, αφού εξασφαλίζουν το 20% της ερευνητικής δραστηριότητας, απορροφώντας λιγότερο από το 1% του προϋπολογισμού του υπουργείου Παιδείας ως κρατική επιχορήγηση. Ο αναπτυξιακός «τζιρος» των Ερευνητικών Κέντρων είναι πολλαπλάσιος αυτής της επιχορήγησης, κάτι που οφείλεται ιδιαίτερα σε εκείνα που ασχολούνται με την καινοτομία στη βιομηχανία και συναφείς κλάδους, ενώ άλλα Κέντρα υπηρετούν εξίσου απαραίτητους στόχους που αφορούν την κοινή ωφέλεια (όπως η αντισεισμική προστασία και η θάλασσα), την κοινωνική συνοχή (που αποτελεί ιδιαίτερα σημαντικό διακύβευμα υπό τις παρούσες συνθήκες) και την ιστορική αυτογνωσία. Η κρατική επιχορήγηση των Εθνικών μας Κέντρων δεν είναι δυσανάλογη αυτών άλλων προηγμένων χωρών. Για παράδειγμα, στα παγκοσμίου φήμης εθνικά ερευνητικά κέντρα των ΗΠΑ, σε μερικές περιπτώσεις, επιχορηγούνται αναλογικά του συνόλου κατά το διπλάσιο των αντιστοίχων ελληνικών κέντρων. Η αριστεία τους δεν είναι τυχαία ούτε γονιδιακή.

Παράλληλα, τα Ερευνητικά Κέντρα αποτελούν αντικείμενο συστηματικών διεθνών αξιολογήσεων εδώ και περίπου 20 χρόνια, οι οποίες έχουν αποτιμήσει με πολύ θετικό τρόπο τη δραστηριότητά τους. Για παράδειγμα, ελληνικά κέντρα είναι στα δέκα πρώτα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, με δικές της αξιολογήσεις και όχι με εγκώριες φιλάρεσκες διαδικασίες.

Η επιχορήγηση στα Ερευνητικά Κέντρα έχει ήδη μειωθεί κατά 30% περίπου τα τελευταία 3-4 χρόνια. Με τον εφαρμοστικό νόμο προτείνεται να μειωθεί ακόμη κατά περίπου 20%. Η μέ-

Τα Ερευνητικά Κέντρα (στη φωτ. ο αντιδραστήρας του ΕΚΦΕ «Δημόκριτος») αποτελούν έναν κατ' εξοχήν χώρο εκπαίδευσης και απορρόφησης νέων επιστημόνων με υψηλά ερευνητικά και εκπαιδευτικά προσόντα.

χρι σήμερα αποεπένδυση στην έρευνα έχει οδηγήσει σε σημαντική αύξηση των προβλημάτων λειτουργίας των Ερευνητικών Κέντρων, που αποτυπώνεται στη συρρικνωση και γήρανση του ανθρώπινου δυναμικού τους, την περιορισμένη ανάπτυξη και εκσυγχρονισμό των υποδομών τους και, σε μεγάλο βαθμό, την επιβίωση μέσω ανταγωνιστικών διεθνών ερευνητικών προγραμμάτων, τουλάχιστον για όσα Κέντρα κάτι τέτοιο είναι εφικτό.

Η επαπειλούμενη περαιτέρω μείωση της επιχορήγησης θα καταστήσει ουσιαστικά αδύνατη τη διατήρηση και ανάπτυξη του δημόσιου χώρου έρευνας. Ένα μέρος της ερευνητικής δραστηριότητας θα στραφεί στη λειτουργία με αμιγώς ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια, ενώ εκείνο που συνδέεται με την κοινή ωφέλεια, και την κοινωνική πολιτική σε μαρασμό ή και σε εξαφάνιση.

Υπάρχει, βεβαίως, η αντίληψη ότι κάτι τέτοιο μπορεί να μην είναι και κα-

κό. Ό,τι είναι ιδιωτικοποιήσιμο θα επιβιώσει και τα υπόλοιπα με τον έναν ή τον άλλο τρόπο θα αυτορρυθμιστούν. Στην πραγματικότητα, ωστόσο, η εξουθένωση του δημόσιου χώρου έρευνας και τεχνολογίας θα τερπύσει την οποιαδήποτε προσπάθεια συγκρότησης ενός βιώσιμου στρατηγικού σχεδίου για την έρευνα στην Ελλάδα -βασικό στόχο που προωθείται παράλληλα από το ΕΣΕΤ (Εθνικό Συμβούλιο Έρευνας και Τεχνολογίας)- και θα υποθηκεύσει ακόμη περισσότερο τις αναπτυξιακές προοπτικές της χώρας, για δύο βασικούς λόγους:

- Ο πρώτος αφορά τον ιδιαίτερα σημαντικό αναπτυξιακό ρόλο των εθνικών Ερευνητικών Κέντρων σε συνθήκες όπου η δομή και η διάρθρωση του ιδιωτικού τομέα (μικρό μέσο μέγεθος επιχειρήσεων, περιορισμένος προσανατολισμός στην ανάπτυξη μέσω της καινοτομίας) τα επιφορτίζει με την πρόσθετη ευθύνη να λειτουργούν και ως κα-

ταλύτες για την αύξηση των ιδιωτικών επενδύσεων στην έρευνα. Η αύξηση αυτή αποτελεί βασικό ζήτημα, καθώς οι ιδιωτικές δαπάνες για την έρευνα στην Ελλάδα είναι εξαιρετικά χαμηλές με βάση διεθνή κριτήρια. Πέραν τούτου δεν υπάρχει ούτε ιδιωτική παράδοση ενεργειών με δωρεές για έργα και υποδομές που αποσκοπούν σε μακροχρόνια ανάπτυξη, όπως χωρίς εξαίρεση γίνεται στην Ευρώπη, στην Ασία και τις ΗΠΑ, ούτε ανεπτυγμένη εταιρική συνειδηση για να απορροφήσει έστω και επιλεκτικά τις προσωρινές δυσλειτουργίες του κράτους.

Αξίζει να σημειωθεί εδώ ότι έχουν ήδη καταρτιστεί προγράμματα για την αποτελεσματική αξιοποίηση της τεχνολογίας που παράγεται στα Ερευνητικά Κέντρα με στόχο τη μετατροπή της διεθνώς ανταγωνιστικής έρευνας και καινοτομίας σε επιχειρηματικότητα (π.χ. μέσω της λειτουργίας μονάδων επίδειξης και της ίδρυσης εταιρειών έντασης γνώσης). Πιστεύουμε ότι ξεπερνώντας τα εμπόδια και τις προκαταλήψεις, που μέχρι σήμερα απέτρεψαν τη αποτελεσματική διασύνδεση της έρευνας με τον παραγωγικό ιστό της χώρας, τα Ερευνητικά Κέντρα θα καταστούν «μοχλοί ανάπτυξης» και θα συμβάλουν περισσότερο καθοριστικά στην αναπτυξιακή προσπάθεια της χώρας, δείχνοντας τον δρόμο για την έξοδο από την οικονομική κρίση. Πέραν τούτου, είναι τα μόνα που παρουσιάζουν την Ελλάδα ισάξια, και ενίοτε καλύτερη από τους εταίρους μας, με την ευρηματικότητά τους. Για παράδειγμα, η μόνη παγκόσμια πατέντα για αυτόνομο υποθαλάσσιο ανιχνευτή ραδιενέργειας είναι ελληνική.

- Ο δεύτερος λόγος είναι ότι τα Ερευ-

νητικά Κέντρα αποτελούν ένα κατ' εξοχήν χώρο εκπαίδευσης και απορρόφησης νέων επιστημόνων με υψηλά ερευνητικά και εκπαιδευτικά προσόντα. Ο περαιτέρω μαρασμός τους σε μια εποχή αυξανόμενης ανεργίας των νέων με υψηλά προσόντα, συμβάλλει ευθέως στην αδυναμία δημιουργίας και στην απώλεια του δυναμικού αυτού, είτε μέσω της στροφής του σε ξένες αγορές εργασίας είτε μέσω της υποβάθμισής του. Η μεγάλη μας κοινωνική επένδυση στην Παιδεία, θα αξιοποιείται περισσότερο εκτός Ελλάδος.

Το σημειώμα μας αυτό δεν στοχεύει στη διατήρηση κεκτημένων, ούτε εμφορείται από την αντίληψη «μην πειράξετε εμάς, πάρτε από τον διπλανό». Συνειδητοποιούμε ότι, υπό τις παρούσες συνθήκες, όλοι θα θιγούν. Ανησυχούμε, ωστόσο, ιδιαίτερα μπροστά στη συνεχιζόμενη αναπαραγωγή οριζόντιων περικοπών, οι οποίες πλήττουν τα Εθνικά Ερευνητικά Κέντρα, με άνιση σφοδρότητα. Η προβλεπόμενη περικοπή στην επιχορήγησή τους πρέπει να μειωθεί δραστηκά. Η εξουθένωση των Ερευνητικών Κέντρων δεν θα είναι απαλλαγή από «περιττό κράτος», αλλά υποθήκευση των προοπτικών ανάπτυξης και ευημερίας για τη χώρα μας.

*Ο δρ Νικόλαος Κανελλόπουλος είναι διευθυντής του Εθνικού Κέντρου Έρευνας Φυσικών Επιστημών «Δημόκριτος». Ο καθηγητής Θωμάς Μαλούτας είναι διευθυντής του Ινστιτούτου Αστικής και Αγροτικής Κοινωνιολογίας στο Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ). Ο καθηγητής Κώστας Συνολάκης είναι διευθυντής του Ελληνικού Κέντρου Θαλασσιών Ερευνών (ΕΛΚΕΘΕ). Ο καθηγητής Κανάρης Τσιγκανός είναι διευθυντής του Εθνικού Αστεροσκοπείου Αθηνών.